ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№12
2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 598 sahifa, 2-dekabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –"Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Yangi O'zbekiston sharoitida ayollar ijtimoiy faolligini oshirishda psixologik motivatsiya va o'z-o'zini rivojlantirish strategiyalari 26
Xuseynova Abira Amanovna

Pragmalinguodidactic Principles in Teaching English for Philologist Students and their Application in Intercultural Communication....31
Arzieva Bibi-Sanem Aynazarovna

Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan biologiya o'quv materiallarini loyihalash, joriy etish va samaradorligini baholash....35
Abdurasulova Gulrux Habibullayevna

Oligofreniya holatida neyropsixologik tashxislar qo'llanilishining umumiy masalalari 40
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li, Xojialiyeva Sarvinoz Elyorjon qizi

Oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ kompetensiyani rivojlantirish pedagogik muammo sifatida ...44
Asatova Dildora Aslamovna

Ingliz tili o'qish ko'nikmalarini takomillashtirishda autentik manbalarning roli....49
Bekmuratova Nargiza Arislanbayevna

Insultdan keyingi nutqni tiklashda logopedik reabilitatsiya va nevrologik muolajalar integratsiyasi 52
Boltaboyeva Xurshida Sharofiddinovna

The Concept of Symbols in Linguoculturology 56
Hamraqulova Gulandom Sodiq qizi

Buyuk ipak yo'li xalqlari o'rtasidagi pedagogik va madaniy aloqalarning vujudga kelishi....59
Mirxalilova Nargiza Akbarovna

Bo'lajak tarbiyachilarni bolalarni nutqini o'stirishga bo'lgan kasbiy-pedagogik tayyorgarligini o'stirish 63
Mitaliboyeva Dildora

Koxlear implantli bolalarning eshituv–nutqiy faolligini oshirishda differensial yondashuv asosida korreksion-pedagogik ish 66
Nartayeva Shahnoza Yulchibayevna

Fasilitatsion yondashuv asosida kichik maktabgacha yoshdagi bolalarda adaptiv ko'nikmalarni rivojlantirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari....71
Normatova Nilufar Komilovna

Boshlang'ich sinflarda disgrafiyasi bo'lgan o'quvchilarda yozish kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari (XIX–XXI asrlarda)....76
Qaxxorova Saidaxon, Mamarajabova Zulfiya

Raqamli texnologiyalar va onlayn platformalar orqali olimpiya ta'limini rivojlantirish: yoshlar orasida axloqiy va jismoniy madaniyatni oshirish 80
Qodirov Jurabek Mamatsimonovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sun'iy intellekt bilim va savodxonligini rivojlantiradigan innovatsion jismoniy-interaktiv o'yinlar: pedagogik model....83
Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi

"Sab'ai sayyor" asarida qo'llangan onomastik birliklar haqida mulohazalar 87
Gadayev Oybek Yaxshiboyevich, Ravshanova Sharbatoy Rahmatilla qizi

Ijtimoiy tarmoq shifokorlarining masofaviy konsultatsiyalari shaxs psixikasi va salomatligiga ta'siri....91
Askarova Nargiza Abdivaliyevna, Ravshanova Zarnigor Daminovna

Talabalar ilmiy dunyoqarashini rivojlantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalari va interfaol metodlardan foydalanish....95
Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o'g'li

Innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali pedagoglarning kreativligini rivojlantirish 99
Saydullayeva Gulasal Umidjon qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalar motorikasini rivojlantirishning standart modeli 102
Sirojiddinova Xamidaxon Xasanboy qizi

Bo'lajak o'qituvchilarning shaxslararo munosabat kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari 106
Turg'unova Gulnoza Muhammadjonovna, Xodjiyeva Mahliyo

Shaxsdagi mehnat motivatsiyasi samaradorligini ta’minlashga xizmat qiluvchi korrelyatsion bog‘liqliklar tahlili 109
Xusanov Samariddin Maxmadaminovich

Auditoriyadan tashqari musiqiy mashg‘ulotlarni art-terapiya yordamida tashkil etish asoslari 112
Yarashev Jo‘rabek To‘rayevich

Формирование творческого мышления школьников на уроках музыки 117
Габдульманова Ильнура Минисламовна

Теоретико-методологические основы коллаборативного обучения, кооперативных подходов и интерактивных педагогических методов 119
Жураева Мафтуна Бахтиёр кизи

Педагогическое колесо как инструмент формирования цифровой компетентности будущих педагогов дошкольного образования 124
Уразова М. Б., Усманова У. Б.

Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе “школа–махалля” в Узбекистане ..130
Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли

Педагогические условия формирования языковой грамотности у учащихся с тяжелыми нарушениями речи 135
Юсупова Зулайхо Бахром кизи

Valeologik tarbiyada o‘yin texnologiyalarining ahamiyati 139
Berkinova Charos Islomovna

O‘quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, mazmuni va shakllanishi 142
Buvorayeva Gulruh Shoikrom qizi

Boshlang‘ich ta’limda STEAM yondashuvi asosida o‘qitishning didaktik imkoniyatlari 145
Cho‘tboyeva Munisxon Eshpo‘lat qizi

Tabiatga muhabbat: maktabgacha ta’limda milliy qadriyatlar va o‘yinlar orqali ekologik tarbiya 150
Ergasheva Umrinisso Komilovna

Zamonaviy ta’lim – talabalar ijtimoiy intellektini shakllantirsh omilidir 153
Ermatova Gulnoz Pirimovna

O‘zbekistonning eng yangi tarixi fanini o‘qitishda pedagogik texnologiyaning o‘rni 156
Gazibekova Feruza Hakimovna

Boshlang‘ich sinf o’quvchilarining raqamli texnologiyalar muhitida tanqidiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirish metodikasi 159
Haydarova Feruza Haydar qizi

Talabalarda ma’naviy-axloqiy fazilatlar va sifatlarni shakllantirish mexanizmi 162
Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarning kasbga bo‘lgan qiziqishlarini shakllantirishda interfaol metodlarni qo‘llash texnologiyasi 165
Jumayeva Malika Aliyevna

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarda kasbiy-nutq madaniyatini rivojlantirish 168
Lutfetdinova Ra’no Xusnetdinovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik rivojlanishga zamonaviy yondashuvlar va jahon tajribalari ..172
Masharipova Barno Erkin qizi, Adilbayeva Dilnoza Adilbay qizi

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida til o‘yinlari texnologiyalarining nazariy asoslari 175
Masharipova Dilfuza Muxammatjon qizi

Maktabgacha ta’lim tarbiyachisi pedagogik faoliyatining o‘ziga xosligi 178
Muhammadiyeva Feruza Turakulovna

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirishda aksiologik yondashuvdan foydalanish metodikasi 181
Muhiddinova Munira Xayrullayevna

Boshlang‘ich ta’lim jarayonida matematika fanini o‘qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi 184
Narzullayeva Sevara Omonovna

O‘qituvchining muloqot madaniyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari 187
Nizamova Nodira Paxritdinovna

Integrativ yondashuv asosida o‘quvchilarning nutqiy kompetentligini rivojlantirishning mazmuniy izohlanishi 191
Oysha Qurbonova, Nodira Abduraimova

Boshlang‘ich ta’limda Finlandiya tajribasi 195
Nodira Sherboyeva

Kutubxonachi kutubxona-axborot xizmati jarayonining yetakchi ishtirokchisi sifatida 198
O'ktam Nosirov
Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi 204
Rustamova Shoxista Omonjonovna
Globallashuv sharoitida axborot-psixologik xavfsizlikni shakllantirish masalalari.......................................208
Raxmatjonov Shoxjahon Dilshodbek o'g'li
Talabalarga ingliz tilini o'qitishning zamonaviy innovatsion texnologiyalari 212
Sa'dullayeva Rushana
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish 215
Saidova Dilbar Erkinovna
Pedagog xodimlarda tolerantlik namoyon bo'lishining determinantlari..218
Sattorova Maxliyo Dilmurod qizi
Kreativ metodlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkur va fikrlashni rivojlantirish 223
Sultonboyeva Baxriniso Ilhomjon qizi
Artpedagogika texnologiyalaridan foydalanib maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirish metodikasi 226
Xolmatova Fotima Baxtiyor qizi
Boshlang'ich ta'limda yashil kompetensiyalarni shakllantirish yo'nalishlari 229
Yaqubova Shoira Tog'aymuratovna
Emotsional intelektni rivojlantirishning nazariy asoslari..233
Yarmatov Raxmboy Baxramovich
Boshlang'ich ta'limda o'quv veb-saytlari orqali til kompetentligini rivojantirish 239
Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Muxammadjonova Diyorabonu Muzaffarjon qizi
Языковые изменения в русском языке XXI века: исследование новых слов, сленга, интернет-коммуникации, влияния англицизмов и глобализации на современный русский язык 242
Марупова Дилфуза Давроновна
Oliy ta'limda talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatining maqsad va vazifalari 247
F. R. Xosilova
Boshlang'ich ta'lim texnologiya darslarida o'quvchilarni tabiiy materiallar bilan ishlashga o'rgatish 251
Kambarov Nodirjon Sattarovich, Nasirjanova Feruzaxon Alixon qizi
Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvining qo'llanilishi va uning samaradorligi..................................256
Abdulazizova Yulduz Abdujabbor qizi
Tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM yondashuvi asosida kreativlikni rivojlantirish metodikasi 259
Abdullayeva Dilrabo Fayzulla qizi
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarda shaxs ma'naviy qiyofasini shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari..........262
Aliyeva Zuxra Tursunboyevna
Yosh avlodni madaniy-tarixiy yondashuv asosida tarbiyalashda madaniy-ma'rifiy muassasalarning o'rni..265
Aripov Shokirjon Olimovich
Ta'limda yangi texnologiya: 4K modeli va uni amalga oshirish yo'llari...268
Avliyoqulova Nasiba Choriyevna
Badiiy-tarixiy materiallarni ta'lim jarayoniga integratsiyalashning metodologik asoslari 272
Baratov Baxtiyorjon Qodirovich
Bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotiga moslashishida o'yinning roli..275
Barno Masharipova Erkin qizi, Zuhrobova Mahliyo Abdulatif qizi
Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida integrativ yondoshuvdan foydalanish texnologiyasi 278
Ernazarova Laylo Abdusaitovna, Saidahmadova Gulrux Farrux qizi
Bo'lajak tarbiyachilarda metarefleksiv fikrlashni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari 284
Ismailova Nilufar Isroildjanovna
Semantic and Cross-Cultural Features of Food-Based Idioms in Karakalpak and English Languages......289
Jiemuratova Gulistan Koshkinbaevna
Filolog talabalarida mustaqil fikrlash va qaror qabul qilishni rivojlantirishda metakognitiv yondashuvlarning didaktik mexanizmlari..........292
Jo'rayeva Dilnoza Ro'zimat qizi
Rivojlantiruvchi sohalar kompetensiyalariga integratsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash texnologiyasini rivojlantirish 296
Jo'rayeva Zilola Sayfiddin qizi

Psixologlar kasbiy komponentlarini rivojlantirishda matematik usullardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari 302
Kuziyeva Dilnura Dilmurotovna

O'zbekiston metodik maktabida sotsiolingvistik kompetensiyani shakllantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili 306
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna

Maxsus pedagogika fanlarini o'qitishning nazariy-metodik asoslari 313
Maqsudova Nodira Alijonovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishda ertakterapiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi 317
Muxiddinova Dilfuza Sherdor qizi

Nutq madaniyatini shakllantirishda o'qituvchi nutqining roli 320
N. Q. Olimova

Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi 323
Narzullayeva Sevara Omonovna

O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi 326
Normirzayeva Maftunaxon Ilyosjon qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tadqiqot faoliyatini rivojlantirishda intensiv ta'lim texnologiyalarining metodik asoslari 329
Olloqulova Farzona Umedillayevna

Maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalar bilan ishlashda pedagogik kompetentligini oshirish metodikasi 332
Raimqulova Sojida Abdusaid qizi

Talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy asoslari 335
Rustamova Shoxista Omonjonovna

Inklyuziv ta'limni tashkil etishning xorijiy pedagogik amaliyotdagi modellari 339
Sultonova Zarina Uchqun qizi

Xalq pedagogikasida ertaklarning tarbiyaviy va ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati: ma'naviy begonalashuvga qarshi tarbiyaviy omil sifatida 343
To'xtasinova Farida Davlatali qizi

B1 darajadagi talabalar uchun xorijiy tilni o'qitishda audiovizual texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirishning metodik asoslari 347
Toshpulatova Shaxsanam Xolmurodovna

Kontekstli ta'lim va uning boshlang'ich ta'lim matematikasidagi ahamiyati haqida 350
Umarova Nigora Alisherovna

Oiladagi psixologik muhitning o'spirinlarda to'liqsizlik kompleksi shakllanishiga ta'siri 353
Xalmuratova Dilorom Abdikarimovna

Ta'limda faktcheking: misinformatsiya va dizinformatsiyaga qarshi kurashishning pedagogik asoslari 356
Xidirova Maftuna Ilhom qizi

Maktab o'quvchilarini falsafiy va dunyoqarashga tayyorlash omillari 362
Xo'shboqova Farida Komiljon qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq faoliyatini rivojlantirishning lingokognitiv asoslari 370
Xusanova Gulruxsor To'lqin qizi, Aliyeva Muhlisa Baxodir qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini oshirish 374
Zokirova Sohibaxon Muxtaraliyevna, Erkinova Nazokatxon Anvarjon qizi

Эффективность занятий кроссфитом в повышении уровня общей физической подготовленности слушателей института повышения квалификации МВД Республики Узбекистан 377
Албеков Шокир Адилбекович

Роль торговых и кочевых маршрутов в формировании лингвокультурных заимствований между Хорезмом и Южной Сибирью 381
Сатымова Светлана Сатымовна

Использование искусственного интеллекта в обучении русскому языку как иностранному: проблемы и решения 385
Ташева Дилором Салимовна

Проблемы использования коммуникативного метода в преподавании русского языка студентам 389
Тоджибоева Наргиза Джумабоевна

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Maktab–oila–mahalla hamkorligining qizlar ijtimoiy faolligini oshirishga ta'siri 393
Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi
Ta'lim tizimida musiqiy madaniyatni takomillashtirshning metodologik imkoniyatlari 397
Asqarova Xurshida A'zamjon qizi
Maktab biologiya kursini o'qitishda dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarning o'zaro bog'liqligi asosida metodologik savodxonlikni shakllantirish 404
Azimov Bekjon Ibrohimjon o'g'li
Oliy ta'lim tizimida iqtidorli talabalar bilan ishlash samaradorligini ta'minlash usullari 407
Delov To'lqin Erkinovich
Boshlang'ich sinf o'quvchilarni badiiy asarlarni janriy xususiyatlariga ko'ra izohli o'qishga o'rgatish 410
Gulmira Abdullayeva
O'zbekiston bokschilarining dunyo reytingida yetakchi o'rinlarni egallashining asosiy omillari 413
Insapov Ismoil Tuychialiyevich
Improving Learners' Engagement Through Game-Based Techniques in Language Education 416
Ismailova Ma'rifat Bakhrambek kizi
STEAM yondashuvi boshlang'ich ta'limda ijodiy fikrlashni rivojlantirishning zamonaviy kaliti sifatida 421
Jo'rayeva Nasiba Komil qizi
O'quvchilarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning ijtimoiylashuvi 426
Jo'rayeva Sayyora Vahobjon qizi
O'smirlarda xarakter aksentuatsiyasining o'ziga bo'lgan ishonch rivojlanishiga ta'sirining psixologik xususiyatlari 429
Jurayev Xaydarjon Odilboyevich
O'spirinlarda agressiv xulqga ta'sir qiluvchi omillar 433
Konratbayeva Ayjamal Bazarbayevna
Rus va o'zbek tillarida chorvachilik terminlarining qiyosiy tahlili 436
Kurbanova Guzal Abduraximovna
Texnologiya darslarida murakkab mexanizmlarni o'qitishning zamonaviy usullari 441
Mamadaliyev Furqat Xolmamatovich
Umumta'lim maktab o'qituvchilarining sun'iy intelekt texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish usullari 446
Mamatova Fazilat Ixtiyorovna, Xolmirzayeva Zebo Ravshan qizi
Nutqda badiiy tasviriy vositalardan foydalanish yo'llari 450
Murodova Farangis G'anisherovna
Kichik yoshdagi o'quvchilarning yozma savodxonligini oshirish yo'llari 454
N. Abduvaliyeva, M. Odinajonova
Kichik maktab yoshidagi nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar shaxslararo munosabatini korreksiyalashda ertak terapiyasidan foydalanish 458
Nig'matova Nodirabegim Lutfillo qizi
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish 463
O'rinova Ro'zigul Jumanazar qizi
Voleybol o'yinida blok qo'yish texnikasini o'rgatishda yangi pedagogik yondashuvlar 467
Qambarov Kozimjon
Texnik yo'nalishda tahsil olayotgan talabalarga ingliz tilini o'qitishning yangi texnologiyalari 472
Babayeva Gulnozaxon Latibjonovna
Maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda pedagog malakasining roli 481
Davlatova Dildora Nuriddinovna
Talabalarda sog'lom turmush tarzini rivojlantirishning pedagogik tamoyillari 485
Davronov Nurzod Ismoilovich
Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalar: toifalari va tasniflash mezonlari 490
Djurayeva Sohiba Barat qizi
Blum taksonomiyasiga asoslanib boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish usullari 495
Husenova Aziza Sharipovna
Tabiiy fan darslari jarayonida o'quvchilarda loyihaviy ishlarni tashkil etish ko'nikmasini shakllantirish 498
Matniyazova Diyora Jumanazarovna
Boshlang'ich ta'limni modernizatsiya qilishning asosiy yo'nalishlari: innovatsion taraqqiyot, metodik yangiliklar va istiqbollari 501
Nazarova Mohigul Akmalovna, Asatova Mashhura Asomiddin qizi

Kasbiy pedagogikani shakllantirish va rivojlantirish masalalari 506
Sanaqulov Xamroqul Rizaqulovich

O'qituvchining shaxsiy fazilatlari va suggestiv kompetentligining o'zaro bog'liqligi 513
Shermatova Manzura Ikromjanovna

Tez qalamchizgilarda innovatsion texnologiyalarni qo'llash tajribasi 518
Suyunov Navro'z Alisher o'g'li

Kognitiv tilshunoslik asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirish 523
Teshabiyev Dilmurod Raxmadjonovich, Madazimova Muxlisa Abdurashid qizi

Kombinatorik masalalar asosida ijodiy topshiriqlarni tuzish va ularning o'quvchilarga ta'siri 526
Toshboyeva Saida Rahmonberdiyevna, Yusupova Latofat Abduqodir qizi

Linguodidactic Foundations for Enhancing Professional Competence in Practice-Oriented Language Education 530
Uktamova Navruza Botir qizi

Audiovizual usul qo'llanilganda o'quvchilarning til ko'nikmalaridagi o'zgarishlarni baholash 535
Umarov Aziz Avazovich

Ona tili – ART texnologiya va kreativlik fanida so'z san'atining omili sifatida 540
X. Sanaqulov, Sh. Nurmatova

Etnopedagogik yondashuvning boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiylashuv jarayoniga ta'siri 543
Xamroqulova Xilola Qosimjon qizi

Ajdodlarimiz o'gitlari asosida o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirish texnologiyasi 547
Xatamova Nilufar Xaydarovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ o'qish madaniyatini rivojlantirishda generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari 550
Xayitova Firuza Abdullayevna

Rivojlangan mamlakatlarda maktabgacha ta'limning mazmuni va tarixiy taraqqiyoti 554
Yoziyeva Umida Lutfullayevna

O'quv vaziyatlarini loyihalash orqali talabalar o'quv faolligini oshirish 558
Zakirova Dilfuza Sayidolimovna

O'quvchilar orasida jismoniy faollikni oshirish uchun yangi ilmiy yondashuvlar 561
Zaynobidinov Dilshodbek Qobilovich

Активные методы обучения как коммуникационная основа современного урока 566
Ахмедова Мукаддас Ходиматовна

Инклюзия как путь к равным возможностям: развитие системы образования Узбекистана 570
Баротова Шохсанам Бахтиёр кизи, Мауш Ребия Джамшедовна, Мурадова Дилфуза Махмудовна

"Qurilish konstruksiyalari" fanini o'qitishda kasbiy-amaliy kompetentlikni rivojlantirish 576
No'manova Soxiba Ergashboyevna

Креативный педагогический подход в музыкально-теоретических и практических занятиях по искусству макома 582
Нурматова Фируза Муминовна

Система упражнений по методике обучения средствам речевой выразительности узбекского языка 587
Фаттахова Д. А.

Oliy ta'limda kompetensiyaga asoslangan o'qitish modellari 592
Ernazarov Alisher Ergashevich, Chinqulova Gulmehra

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI NUTQIDA NUQSONI BOʻLGAN BOLALAR SHAXSLARARO MUNOSABATINI KORREKSIYALASHDA ERTAK TERAPIYASIDAN FOYDALANISH

Nigʻmatova Nodirabegim Lutfillo qizi
Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti
Logopediya yoʻnalishi MSPD-1U talabasi

Ilmiy rahbar: Mamarajabova Zulfiya Narboyevna
P.f.d., professor

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik maktab yoshidagi nutqida nuqsoni boʻlgan bolalar bilan ishlashda ertak terapiyasidan foydalanishning psixologik va pedagogik jihatlari yoritilgan. Tadqiqotda ertak terapiyasining mohiyati, uning shaxslararo munosabatlarni korreksiyalashdagi oʻrni hamda nutqiy rivojlanishga ta'siri tahlil qilingan. Ertak terapiyasi bolalarning emotsional holatini barqarorlashtirish, oʻziga ishonchini oshirish va muloqotga kirishish koʻnikmalarini rivojlantirishda samarali usul sifatida baholangan. Maqolada ertak terapiyasi mashgʻulotlarining bosqichlari, ularni tashkil etish usullari, shuningdek, oila va maktab hamkorligining ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijalari ertak terapiyasining nutqida nuqsoni boʻlgan bolalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir koʻrsatishini tasdiqlaydi.

Kalit soʻzlar: ertak terapiyasi, nutq nuqsoni, kichik maktab yoshi, shaxslararo munosabat, psixokorreksiya, emotsional rivojlanish, inklyuziv ta'lim, oʻz-oʻzini baholash, psixologik moslashuv.

Abstract: This article examines the psychological and pedagogical aspects of using fairy-tale therapy to improve interpersonal relationships among primary school children with speech disorders. The study analyzes the essence of fairy-tale therapy and its role in enhancing speech development, emotional stability, and communication skills. Fairy-tale therapy is presented as an effective method for increasing self-confidence, reducing anxiety, and promoting positive social interaction. The paper describes the stages of therapy sessions, approaches to their implementation, and the importance of cooperation between teachers, psychologists, and parents. The findings confirm the positive impact of fairy-tale therapy on the personal and social development of children with speech impairments.

Key words: fairy-tale therapy, speech disorder, primary school age, interpersonal relations, psychocorrection, emotional development, inclusive education, self-esteem, psychological adaptation.

Аннотация: В статье рассмотрены психологические и педагогические аспекты использования сказкотерапии в коррекции межличностных отношений у младших школьников с речевыми нарушениями. Анализируется сущность сказкотерапии, её влияние на речевое развитие, эмоциональную сферу и коммуникативные навыки детей. Сказкотерапия определяется как эффективный метод повышения уверенности в себе, снижения тревожности и формирования позитивного социального взаимодействия. В работе раскрыты этапы сказкотерапевтических занятий, методы их организации, а также значимость сотрудничества педагога, психолога и родителей. Результаты исследования подтверждают положительное влияние сказкотерапии на личностное и социальное развитие детей с речевыми нарушениями.

Ключевые слова: сказкотерапия, речевые нарушения, младший школьный возраст, межличностные отношения, психокоррекция, эмоциональное развитие, инклюзивное образование, самооценка, психологическая адаптация.

KIRISH

Mamlakatimizda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ayniqsa, alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bolalarning sifatli ta'lim olishini ta'minlash masalasi davlat siyosatining eng muhim yoʻnalishlaridan biri sanaladi. Soʻnggi yillarda bu borada bir qator huquqiy-me'yoriy hujjatlar – Prezident farmonlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari hamda tegishli vazirliklarning buyruqlari orqali inklyuziv ta'limni rivojlantirish, maktabgacha ta'lim muassasala-

rida maxsus pedagogik yondashuvlarni joriy etish, logopedik xizmatlarni kengaytirish bo'yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda.

Yosh avlodning har tomonlama barkamol shaxs bo'lib yetishishida nutqning o'rni beqiyosdir. Nutq – insonning fikrini, his-tuyg'ularini ifodalash, shuningdek, ijtimoiy aloqalarni o'rnatish va mustahkamlash vositasi hisoblanadi. Ayniqsa, bolalik davrida nutq orqali bola ijtimoiy tajriba orttiradi, o'zaro munosabatlarni shakllantiradi va shaxs sifatida rivojlanadi. Biroq ayrim bolalarda turli sabablarga ko'ra nutqning rivojlanishida kechikish yoki buzilishlar kuzatiladi. Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar ko'pincha o'zlariga ishonchsiz bo'lib qoladilar, muloqotdan chekinadilar yoki ba'zan agressiv xulq-atvor namoyon etadilar. Bu esa ularning shaxsiy shakllanishi va atrofdagilar bilan munosabatlariga salbiy ta'sir qiladi. Shu sababli, nutqida kamchiligi bo'lgan bolalarning shaxsiy xususiyatlarini hamda ularning shaxslararo munosabatlarining rivojlanishini o'rganish va qo'llab-quvvatlash dolzarb ilmiy hamda amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, nutq nuqsoniga ega bolalarda hissiy-irodaviy sohalarda ham muayyan qiyinchiliklar kuzatiladi. Ba'zilarida tormozlanganlik, qo'rquv, kayfiyatning tez o'zgarishi kabi holatlar ustun bo'lsa, boshqalarda esa asabiylik, yig'loqilik yoki befarqlik, irodasizlik holatlari namoyon bo'ladi. Psixologik adabiyotlarda (L.S. Vigotskiy, A.N. Leontyev, A.R. Luriya) ta'kidlanganidek, bola shaxsining rivojlanishi, o'z-o'zini anglash jarayoni va muloqotga kirishish qobiliyati bevosita nutq faolligiga bog'liqdir. L.S. Vigotskiy nazariyasiga ko'ra, bola ijtimoiy tajribani, madaniy qadriyatlar va axloqiy me'yorlarni muloqot orqali o'zlashtiradi. Shunday ekan, nutqdagi buzilishlar bu jarayonlarga to'siq bo'lib, bolaning ijtimoiy hayotda to'liq ishtirok etishiga xalaqit beradi. E.V. Mastyukova o'z tadqiqotlarida nutq nuqsoni bolaning nafaqat muloqot faoliyatiga, balki umumiy psixologik rivojiga ham bevosita ta'sir etishini ta'kidlaydi.

Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarni ijtimoiy moslashtirishda bir qator psixologik metodlar samarali hisoblanadi:

1. **Psixologik relaksatsiya mashqlari** (chuqur nafas olish, vizualizatsiya, mushak relaksatsiyasi) – ichki zo'riqishni kamaytiradi.
2. **Ijtimoiy-psixologik treninglar** – o'zini ifoda etish, muloqotga kirishish, jamoa oldida chiqish ko'nikmalarini rivojlantiradi.
3. **Logoped va psixologning kompleks yondashuvi** – nutqni to'g'rilash bilan bir qatorda shaxsiy o'zgarishlarni ham kuzatadi.
4. **Oilaviy psixologik qo'llab-quvvatlash** – ota-onalarga bolaning nutqiy rivojiga to'g'ri yondashish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Dembo–Rubinshteyn shkalasi orqali bolaning o'z-o'zini baholash darajasi aniqlanadi. "Men nimalarga qodirman?", "Nimani yaxshi bajara olaman?" kabi mashqlar yordamida o'ziga ishonch oshiriladi. "Men haqimda ijobiy gap ayt" texnikasi bolalarda ijobiy fikr eshitish va uni qabul qilish ko'nikmasini shakllantiradi, "Rollar almashinuvi" metodi esa ijobiy ijtimoiy tajriba orttirishga xizmat qiladi.

Art-terapiya bolalarga o'z his-tuyg'ularini san'at vositalari orqali ifoda etish imkonini beradi. Nutqiy muammolarga ega bolalar uchun bu – o'zini erkin ifodalashning muhim vositasidir. "Oilam", "Men bugun", "Men kelajakda" kabi mavzulardagi rasmlar bolaning ichki dunyosini ochib beradi.

Biblioterapiya (kitob orqali tuzatish ishlari) ham duduqlanuvchi bolalarning ruhiy holatini yaxshilashda foydalidir. Bola kitob qahramonlari hayoti orqali o'z muammolarini anglaydi va ularni yengish yo'llarini o'rganadi.

Sensor-integrativ mashg'ulotlar (A. Jean Ayres konsepsiyasi asosida) bolaning sezgi, harakat va nutq jarayonlarini uyg'unlashtirishga yordam beradi. Bunday mashg'ulotlar orqali bolaning nutq markazlari, muvozanat va motorika faoliyati yaxshilanadi.

Ota-onalar bilan ishlashda quyidagi yo'nalishlar samarali hisoblanadi:

1. **Psixoedukatsiya** – ota-onalarga nutq nuqsonlarining sabablari va to'g'ri yondashuv usullari haqida bilim berish;
2. **Trening mashg'ulotlari** – emotsional intellektni rivojlantirish va stressga bardoshlilikni oshirish;
3. **Individual maslahatlar** – oilaviy muloqotdagi xatoliklarni aniqlab, to'g'ri strategiyalar ishlab chiqish.

Ota-onaning emotsional qo'llab-quvvatlashi bolada o'ziga ishonch va tinchlik hissini kuchaytiradi. Masalan, bola duduqlanib qolganida "Shoshma, biz seni tinglayapmiz" kabi iboralar uning o'zini xavfsiz his etishiga yordam beradi.

Zamonaviy ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvning rivojlanishi, ayniqsa, nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashda psixologik-pedagogik metodlarning ahamiyatini oshirmoqda. Nutq – bolaning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishining asosiy vositasi bo'lib, u orqali bola o'z fikrini ifodalaydi, his-tuyg'ularini bayon etadi hamda

atrofdagilar bilan muloqotga kirishadi. Nutqdagi kamchiliklar esa bolaning oʻz-oʻziga ishonchini pasaytiradi, ijtimoiy faolligini cheklaydi va shaxslararo munosabatlarda qiyinchiliklar keltirib chiqaradi. Shu bois kichik maktab yoshidagi nutqida nuqsoni boʻlgan bolalar bilan ishlashda nafaqat logopedik, balki psixokorreksion yondashuvlar ham muhim ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik maktab yoshidagi nutqida nuqsoni boʻlgan bolalarning psixologik rivojlanishi va shaxslararo munosabatlarining shakllanishi logopediya ilmida muhim tadqiqot yoʻnalishlaridan biri sanaladi. L.S. Volkova tomonidan tuzilgan "Logopediya" toʻplamlarida nutq buzilishining psixologik va fiziologik mexanizmlari, fonetik-fonematik rivojlanishdagi nuqsonlarning bola ijtimoiy moslashuviga taʼsiri keng yoritilgan. S.S. Луапидевскийning "Невропатология" asarida esa nutq buzilishlari markaziy nerv tizimidagi funksional oʻzgarishlar bilan bogʻliq ekani, bu oʻzgarishlar bolaning emotsional barqarorligi va muloqotga kirishish qobiliyatini cheklashi ilmiy asoslangan. Shu bilan birga, K. Yungning arxetiplar haqidagi gʻoyalari ertak terapiyasining psixologik asosini belgilab, ramziy obrazlar bolaning ichki kechinmalarini qayta ishlashda samarali vosita ekanini koʻrsatadi.

Nutq buzilishiga ega bolalar bilan ishlash jarayonida pedagogik va psixologik korreksiya metodlarini uygʻunlashtirish masalasi E.N. Krauze, T.B. Filicheva va V.A. Kovshikov tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda batafsil asoslangan. Filicheva fonetik-fonematik yetishmovchilikka ega bolalarning nutqiy rivojlanishidagi xususiyatlarni ochib berib, ularning kommunikativ faolligini oshirish uchun oʻyin, rolga kirish va obrazli materiallardan foydalanish zarurligini taʼkidlagan. Kovshikov esa ekspressiv alaliya boʻlgan bolalarda rolli sahnalashtirish, dramatizatsiya va ertak asosidagi mashgʻulotlarning nutq faolligi va muloqotga kirishish motivatsiyasini kuchaytirishini ilmiy dalillar bilan koʻrsatadi. Ushbu ishlanmalar ertak terapiyasining muloqot, his-tuygʻu boshqaruvi va ijtimoiy moslashuvni rivojlantirishda metodik asos boʻlib xizmat qiladi.

Oʻzbekistonlik olimlar – L.R. Moʻminova, Sh.M. Amirsaidova, Z.N. Mamarajabova va R.Sh. Shomaxmudova tadqiqotlarida nutq nuqsoniga ega bolalarning psixologik xususiyatlari, oʻz-oʻzini baholash darajasi va muloqotdagi toʻsiqlari chuqur oʻrganilgan. Shomaxmudova bolalar nutqidagi kamchiliklarni bartaraf etishda emotsional qoʻllab-quvvatlash va ijodiy yondashuvning ahamiyatini alohida taʼkidlaydi. Ayupova M.Y. tomonidan chop etilgan "Logopediya" darsligida esa nutqni korreksiyalashda oʻyin texnologiyalari, sensor integratsiya va ertak motivlaridan foydalanishning samaradorligi koʻrsatilgan. Ushbu ilmiy manbalar ertak terapiyasining nafaqat nutq buzilishlarini yumshatishda, balki bolalarning shaxsiy rivojlanishi, emotsional barqarorlik va shaxslararo munosabatlarini yaxshilashda muhim metodik vosita ekanini tasdiqlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda kichik maktab yoshidagi nutqida nuqsoni boʻlgan bolalarning shaxslararo munosabatlarini korreksiyalashda ertak terapiyasining taʼsirini aniqlash maqsadida sifat va miqdoriy yondashuvlar uygʻun qoʻllandi. Maʼlumotlar asosan kuzatuv, yarim strukturalangan suhbat, psixologik diagnostika hamda ertak-terapevtik mashgʻulotlar jarayonini tahlil qilish orqali yigʻildi. Bolalarning emosional holati va muloqotga kirishish darajasini baholashda Dembo–Rubinshteyn shkalasi hamda rasm asosidagi proektiv topshiriqlardan foydalanildi. Shuningdek, oʻquvchilar nutq faolligi ertak tinglash, qayta hikoya qilish va rolli sahnalashtirish jarayonlarida kuzatilib, ularning muloqotdagi oʻzgarishlari qayd etildi. Olingan maʼlumotlar mazmuniy tahlil usuli orqali guruhlangan boʻlib, ularning asosiy tendensiyalari, takrorlanuvchi xulq-atvor modellarini aniqlashga eʼtibor qaratildi. Shuningdek, ertak terapiyasi oldi va keyingi holatlarini solishtirish orqali bolalarning nutqiy faolligi, oʻziga ishonch va ijtimoiy moslashuv darajasidagi oʻzgarishlar aniqlanib, ularning sifat koʻrsatkichlari tahliliy umumlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ertak terapiyasining mohiyati – bu bolalarning ichki kechinmalarini, hissiy holatini va hayotiy tajribasini ertak syujeti orqali aks ettirish hamda tahlil qilishga asoslangan psixokorreksion usuldir. Ushbu metodning nazariy asoslari K. Yungning arxetiplar haqidagi gʻoyalari hamda V. Proppning ertak strukturasi haqidagi ishlanmalariga borib taqaladi. Ertak terapiyasida bola ertak qahramonlari bilan oʻzini qiyoslaydi, ular orqali oʻz hayotidagi muammolarni anglaydi va yechim topishga oʻrganadi. Nutqida nuqsoni boʻlgan bolalar koʻpincha oʻz fikrlarini erkin ifoda etishda qiynaladilar, shu sababli ertak terapiyasi ularga bilvosita, ramziy shaklda oʻz his-tuygʻularini bayon etish imkonini beradi. Bu usul ularning emotsional barqarorligini oshiradi, muloqotga kirishish istagini kuchaytiradi va shaxslararo munosabatlarda ishonchni shakllantiradi.

Ertak terapiyasining kichik maktab yoshidagi bolalarga ta'siri

Kichik maktab davrida bola real hayot va badiiy obraz o'rtasidagi farqni anglay boshlaydi, lekin hali ham fantaziya va o'yin orqali o'zini ifoda etish eng tabiiy usul hisoblanadi. Shu sababli ertak shakli psixokorreksiya uchun eng qulay vositadir. Ertak terapiyasi orqali bola quyidagi psixologik jihatlarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi:

1. **Nutq faolligi oshadi:** ertakni tinglash, qayta hikoya qilish yoki o'z versiyasini tuzish orqali bola nutqini mashq qiladi.
2. **O'ziga ishonch ortadi:** qahramonning sinovlardan muvaffaqiyatli o'tishi bolada "men ham uddalay olaman" degan ijobiy ichki motivatsiyani uyg'otadi.
3. **Emotsional holat barqarorlashadi:** ertakdagi ijobiy yakunlar bola ruhiyatiga tinchlik va umid hissini singdiradi.
4. **Shaxslararo munosabatlar yaxshilanadi:** ertakdagi do'stlik, yordam, bag'rikenglik kabi g'oyalar bolada ijtimoiy qadriyatlarni shakllantiradi.

Ertak terapiyasi orqali shaxslararo munosabatni korreksiyalash bosqichlari

1. **Diagnostik bosqich** – bolaning hissiy holatini, nutqiy rivojlanish darajasini va tengdoshlari bilan munosabatini o'rganish. Bu bosqichda kuzatuv, suhbat, "Oilam" yoki "Mening sinfim" mavzusidagi rasm tahlili qo'llaniladi.
2. **Ertak tanlash bosqichi** – bolaning yosh xususiyatlari, nutq nuqsoni turi va muammosiga mos ertak tanlanadi. Masalan, duduqlanuvchi bolalar uchun qo'rquvni yengish, jasorat va sabr haqida ertaklar samarali bo'ladi.
3. **Tinglash va muhokama bosqichi** – ertak voqealari tahlil qilinadi, qahramonlarning his-tuyg'ulari haqida suhbat o'tkaziladi: "Sen bu joyda nima his qilarding?", "Qahramon o'rnida bo'lsang, nima qilarding?".
4. **Ijodiy faoliyat bosqichi** – bola ertakni davom ettiradi, rasm chizadi, qahramonlar rollarini ijro etadi. Bu jarayon orqali u muloqot ko'nikmalarini mustahkamlaydi.
5. **Refleksiya bosqichi** – bolalar o'z his-tuyg'ularini ifoda etadilar, ertak orqali nimani o'rganganlarini aytadilar. Shu tarzda o'zini anglash jarayoni faollashadi.

Ertak terapiyasi mashg'ulotlaridan namunalar

1. **"Men jasurman" ertagi** asosida rolli o'yin o'tkazilib, bola qo'rquvni yengish va o'z fikrini aytish tajribasini oladi.
2. **"Sehrli so'zlar" mashqi** – bola ertakdagi mehr, sabr, do'stlik so'zlarini nutqida ishlatadi va ularning mazmunini tushuntiradi.
3. **"Yarimta ertak" texnikasi** – terapevt ertakni to'xtatadi, bola uni o'zicha davom ettiradi. Bu mashq bolaning nutq faolligini, ijodkorligini va ishonchini oshiradi.

Oila va maktabning roli

Ertak terapiyasining samarasi ko'p jihatdan oila va maktab hamkorligiga bog'liq. Ota-onalar bolasi bilan birgalikda ertak o'qib, uni muhokama qilish orqali bola bilan hissiy aloqa o'rnatadilar. Pedagoglar esa dars jarayonida ijobiy ertak motivlarini, rolli sahnalashtirishni qo'llash orqali bolalarning muloqotga kirishish istagini oshiradilar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi ilmiy-nazariy va amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik maktab yoshidagi nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashda kompleks yondashuv – logopedik, psixologik va pedagogik metodlarning uyg'un qo'llanilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday bolalarda nutqdagi buzilishlar nafaqat muloqot jarayonini, balki ularning shaxsiy rivojlanishi, o'ziga ishonchi va tengdoshlari bilan munosabatini ham sezilarli darajada cheklaydi. Shu bois nutq kamchiliklarini bartaraf etish bilan bir qatorda, bolaning ichki hissiy dunyosiga, emotsional holatiga va ijtimoiy moslashuviga ham alohida e'tibor berish zarur.

Ertak terapiyasi ana shunday ko'p qirrali psixokorreksion usullardan biri sifatida o'zini oqlagan. U bolalarning ichki kechinmalarini yumshoq shaklda ifoda etishga, salbiy his-tuyg'ularni qayta ishlashga, ijobiy xulq modellarini shakllantirishga yordam beradi. Ertak syujetlari orqali bola o'z hayotidagi qiyinchiliklarni ramziy tarzda yengish imkoniyatiga ega bo'ladi, bu esa unda o'ziga ishonch, irodaviy barqarorlik va ijtimoiy faollikni rivoj-

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

lantiradi. Ertak terapiyasi mashg'ulotlari bolalarning nutq faolligini oshirish, emotsional muvozanatini tiklash, ijobiy o'z-o'zini baholashni shakllantirish hamda shaxslararo munosabatlarda ochiqlikni rivojlantirishda samarali natija beradi.

Ayniqsa, ertaklarni tinglash, tahlil qilish, rolli sahnalashtirish va ijodiy qayta hikoya qilish kabi faol mashg'ulotlar bolalarda tabiiy nutqiy muloqotni rag'batlantiradi. Bundan tashqari, ertak terapiyasi jarayonida oila va maktabning o'zaro hamkorligi muhim o'rin tutadi. Ota-onalarning emotsional qo'llab-quvvatlashi, pedagoglarning individual yondashuvi va logopedik hamda psixologik yordamning uyg'unlashuvi natijasida bolaning ijtimoiy moslashuvi sezilarli darajada yaxshilanadi.

Umuman olganda, ertak terapiyasidan foydalanish kichik maktab yoshidagi nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydigan, ularning shaxslararo munosabatlarini ijobiy tomonga o'zgartiradigan samarali psixokorreksion vosita hisoblanadi. Shu sababli, ushbu metodni logopedik amaliyot, psixologik maslahat va ta'lim jarayonida muntazam qo'llash dolzarb va istiqbolli yo'nalishlardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Логопедия (под ред. проф. Л.С. Волковой). – М., 2003.
2. Ляпидевский С.С. Невропатология. – М., 2001.
3. Краузе Е.Н. Логопедия. – М., 2003.
4. Логопедия (под ред. Л.С. Волковой). – М., 2002.
5. Логопедия (Л. Маминова, М. Аюпова). – Т., 1993.
6. Ляпидевский С.С. Невропатология. – М., 2001.
7. Поваляева М.А. Справочник логопеда. – М., 2002.
8. Хрестоматия по логопедии. Т. 1 (под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селиверстова). – М., 1997.
9. Филичева Т.Б. и др. Дети с фонетико-фонематическим недоразвитием. – М.: ГНОМ и Д, 2000.
10. Ковшиков В.А. Экспрессивная алалия и методы её преодоления. – Санкт-Петербург: КАРО, 2006. – 12 с.
11. Mo'minova L.R., Amirsaidova Sh.M., Mamarajabova Z.N., Xamidova M.U., Yakubjanova D.B., Jalolova Z.M., Abidova N.Z. Maxsus psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2013. – 157 b.
12. Ayupova M.Y. Logopediya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2019. – 560 b.
13. Shomaxmudova R.Sh., Mo'minova L. Bolalar nutqidagi nuqsonlar va ularni bartaraf etish. – Toshkent: O'qituvchi, 1994.
14. Shomahmudova R. To'g'ri talaffuzga o'rgatish va nutq o'stirish. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2013. – 130 b.
15. Babayeva D.R. Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: Barkamol Fayz Media, 2018. – 432 b.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.